

УДК 347.77

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.29>

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Холявка С.В.,

доктор філософії в галузі права,

викладач кафедри гуманітарних дисциплін

Львівського державного університету фізичної культури

імені Івана Боберського

ORCID: 0009-0007-3667-1032

Холявка С.В. Захист інтелектуальної власності: історія розвитку та перспективи вдосконалення в сучасній Україні.

Право інтелектуальної власності є порівняно новим інститутом в українському праві. Станом на сьогодні досі принципові питання інтелектуальної власності залишаються дискусійними та такими, що потребують оновлення та удосконалення. Складнощі з правовим регулюванням інтелектуальної власності пов'язані як з колом об'єктів, що постійно розширюється, так і зі збільшенням сфери прав і свобод учасників цивільного та господарського обороту. Не менш важливими питання ефективного регулювання національної системи інтелектуальної власності пов'язані з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Також, в Україні ціла низка проблем правового регулювання інтелектуальної власності обумовлена значним історичним періодом впродовж якого нематеріальні об'єкти як економічна категорія не існували, а тому не вимагали охорони. Після відновлення незалежності нашої Держави розпочався розвиток законодавства про захист інтелектуальної власності.

Побудова ефективної системи інтелектуальної власності в Україні є важливим етапом та передумовою інтеграції нашої Держави у європейське співтовариство. Після відновлення незалежності України наше законодавство у сфері інтелектуальної власності зазнало серйозних змін та реформ.

Конституція України передбачила, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або

поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Відносини інтелектуальної власності в Україні регламентовані як національним законодавством, так і міжнародними правовими актами. Терміни «охорона» і «захист», які часто вживаються без розрізнення їхнього змісту, не є ідентичними. При цьому, перспективи вдосконалення законодавства України про захист інтелектуальної власності передбачають його гармонізацію з правом Європейського Союзу.

Ключові слова: охорона, захист, інтелектуальна власність, способи захисту, права, інтесеси.

Kholiavka S.V. Defence of intellectual property: history of development and prospects for improvement in modern Ukraine.

Intellectual property law is a relatively new institution in Ukrainian law. As of today, the fundamental issues of intellectual property have remained debatable and in need of updating and improvement. The difficulties with the legal regulation of intellectual property are connected both with the constantly expanding range of objects and with the increase in the scope of rights and freedoms of participants in civil and economic turnover. No less important issues of effective regulation of the national intellectual property system have been related to the Association agreement between the European Union and its member states, of the one part, and Ukraine, of the other part. Also, in Ukraine, a whole series of problems of legal regulation of intellectual property is caused by a significant historical period during which intangible objects as an economic category did not exist, and therefore did not require protection. After the restoration of the independence of our State, the development of legislation on the defence of intellectual property began.

Building an effective intellectual property system in Ukraine is an important stage and

prerequisite for the integration of our country into the European community. After the restoration of Ukraine's independence, our legislation in the field of intellectual property underwent serious changes and reforms.

The Constitution of Ukraine provided that citizens are guaranteed freedom of literary, artistic, scientific and technical creativity, protection of intellectual property, their copyrights, moral and material interests arising in connection with various types of intellectual activity. Every citizen has the right to the results of his intellectual and creative activity; no one can use or distribute them without his consent, with exceptions established by law. Intellectual property relations in Ukraine are regulated by both national legislation and international legal acts. The terms «protection» and «defence», which are often used interchangeably, are not identical. At the same time, the prospects for improving the legislation of Ukraine on the protection of intellectual property include its harmonization with the law of the European Union.

Key words: protection, defence, intellectual property, methods of defence, rights, interests.

Постановка проблеми. Право інтелектуальної власності є порівняно новим інститутом в українському праві. Станом на сьогодні досі принципові питання інтелектуальної власності залишаються дискусійними та такими, що потребують оновлення та удосконалення. Складнощі з правовим регулюванням інтелектуальної власності пов'язані як з колом об'єктів, що постійно розширюється, так і зі збільшенням сфери прав і свобод учасників цивільного та господарського обороту. Не менш важливими питання ефективного регулювання національної системи інтелектуальної власності пов'язані з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1]. Також, в Україні ціла низка проблем правового регулювання інтелектуальної власності обумовлена значним історичним періодом впродовж якого нематеріальні об'єкти як економічна категорія не існували, а тому не вимагали охорони. Після відновлення незалежності нашої Держави розпочався розвиток законодавства про захист інтелектуальної власності. Зважаючи на це, дослідження цих питань має неабияке значення для визначення перспектив удосконалення регламентації відповідних відносин в Україні та свідчить про актуальність аналізу цієї наукової проблематики.

Аналіз наукових публікацій. Дослідженню правового регулювання захисту інтелектуальної власності в Україні присвятили свої праці багато учених, серед яких: Г.О. Андрощук, В.М. Кос-

сак, О.О. Кот, Н.С. Кузнецова, В.О. Кучер, О.П. Орлюк, О.А. Підпригора, Р.О. Стефанчук, Ю.М. Юркевич, І.Є. Якубівський, Г.Б. Яновичка та багато інших. Поряд з тим, зважаючи на необхідність гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу, проблеми захисту інтелектуальної власності досі залишаються у фокусі уваги сучасних правознавців та потребують подальшого вивчення.

Метою цієї наукової статті є дослідження проблем захисту інтелектуальної власності, історії розвитку законодавства України та формування на цій основі авторського бачення перспектив його удосконалення в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до змісту ст. 41 Конституції України, кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Також, ст. 54 Основного Закону передбачає, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [2].

При дослідженні проблем захисту інтелектуальної власності перш за все необхідно зазначити, що терміни «охорона» і «захист», які часто вживаються без розрізнення їхнього змісту, не є ідентичними. Зокрема, під охороною пропонують розуміти правове регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі створення, оформлення, використання та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Натомість, під терміном «захист прав інтелектуальної власності» маються на увазі передбачені законодавством заходи, спрямовані на визнання та поновлення прав інтелектуальної власності у випадку їх порушення або оспорування, застосування до порушників мір відповідальності, що реалізуються через відповідні державні механізми [3, с. 395].

При цьому, погоджуємося з підходом Д.С. Дерев'янка, яка звертає увагу, що «охорона» та «захист» є відмінними поняттями, адже, по-перше, об'єктом охорони може бути, окрім прав та інтересів, також майно (об'єктом же захисту виступають винятково права та інтереси); по-друге, захист також може бути спрямований на запобігання чи недопущення порушення прав особи [4, с. 26].

Позаяк, Н.С. Кузнецова слушно наголосила, що правове регулювання будь-яких суспільних відносин пов'язане з процесом трансформації правових приписів у площину фактичних

суспільних відносин і передбачає, що кожне суб'єктивне право в разі його порушення гарантовано забезпечується можливістю його примусового відновлення або захисту [5, с. 100].

О.О. Кот сформулював визначення права на захист, як передбаченої законом можливості застосувати встановлені законом або договором примусові заходи, спрямовані на припинення правопорушення та відновлення порушеного права або, в разі неможливості його відновлення, на компенсацію заподіяних правопорушенням збитків та моральної шкоди. Відповідно, захистом прав, на його думку, є дії уповноваженої особи, спрямовані на досягнення зазначеної мети [6, с. 192].

Також, на підставі аналізу сучасних цивілістичних наукових джерел, вважаємо обґрунтованою думку І.Є. Якубівського, згідно з якою захист майнових прав інтелектуальної власності можна розуміти, як діяльність юрисдикційного органу, що полягає у застосуванні способів захисту та інших заходів у разі порушення майнових прав інтелектуальної власності. Способами захисту майнових прав інтелектуальної власності є визначені законом, договором або судом заходи, спрямовані на припинення порушення майнових прав інтелектуальної власності, відновлення становища, яке існувало до порушення, відшкодування завданих порушенням майнових втрат та (або) моральної шкоди [7, с. 353].

Отже, захист інтелектуальної власності в Україні передбачено в декількох площинах із застосуванням норм різних галузей права, зокрема, кримінального, адміністративного та, безперечно, цивільного.

Так, кримінальна відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав встановлена ст. 176 Кримінального кодексу України [8]. Щодо адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності, то ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення [9] визнає адміністративно-карним незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняються законом. У цьому контексті варто згадати і про Закони України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року [10] та «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 року [11]. Позаяк, у юридичній літературі, із покликанням на судову практику, слушно вказано, що, при наявності спорів, пов'язаних із захистом господарюючих суб'єктів (підприємців) і споживачів від недобросовісної конкуренції і водночас – із захистом прав інтелектуальної власності, слід керуватися, крім Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», приписами Паризької

конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року (дата набуття чинності для України – 25 грудня 1991 року) [12, с. 126-127]. Наприклад, відповідно до правових висновків Верховного Суду, викладених у постанові від 18 серпня 2021 року у справі № 922/1966/18, згідно з конкурентним законодавством, а саме, відповідно до ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», позначення може отримувати захист у конкурентних відносинах [13].

При цьому, безумовно, особливої уваги потребують саме цивільно-правові способи і механізми захисту інтелектуальної власності в Україні. У зв'язку з цим солідаризуємося з підходом, відповідно до якого важливість закріплення в Цивільному кодексі України основних, засадничих приписів щодо права інтелектуальної власності, причому не тільки на рівні загальних положень, але і в розрізі окремих його субінститутів (авторське право, суміжні права, патентне право та ін.), обумовлюється також з огляду на позиціонування Цивільного кодексу України як основного акта цивільного законодавства України (ст. 4 Цивільного кодексу України) [14, с. 418].

У юридичній літературі вказують, що право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений чинним законодавством. У своїй сукупності право інтелектуальної власності умовно поділяють на: авторське право і суміжні права; право промислової власності; засоби індивідуалізації товарів, робіт і послуг та їх виробників [15].

Зважаючи на вищевикладене, доцільно зазначити про наступні джерела правового регулювання цих відносин, які дозволять проілюструвати історію розвитку захисту інтелектуальної власності в Україні.

Так, авторське право і суміжні права були урегульовані приписами Розділу IV Цивільного кодексу Української РСР [16], який діяв до 1 січня 2004 року.

23 грудня 1993 року вперше був прийнятий Закон України «Про авторське право і суміжні права», який був спрямований на охорону особистих немайнових прав і майнових прав авторів та їх правонаступників, пов'язаних із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва – авторського права, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення – суміжних прав [17]. Водночас, стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» було передбачено проведення реформи захисту інтелектуальної власності [18]. Відтак, станом на сьогодні відносини щодо набуття, здійснення та захисту особистих немайнових та майнових ав-

торських та/або суміжних прав, а також щодо прав особливого роду (*suī generis*), пов'язаних зі сферою авторського права та/або суміжних прав регламентуються Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року, до якого у березні 2023 року були внесені чергові зміни та доповнення [19].

Своєю чергою, до джерел патентного права, окрім Конституції України та Цивільного кодексу України, можна також серед інших віднести Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року [20], Закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 року [21], «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 року [22].

В аспекті регулювання засобів індивідуалізації товарів, робіт і послуг та їх виробників варто акцентувати на Законах України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 року [23] та «Про правову охорону географічних зазначень» від 16 вересня 1999 року [24].

При цьому, в Україні ратифіковані та діють численні міжнародно-правові акти в галузі захисту інтелектуальної власності: Паризька конвенція про охорону промислової власності [25], Договір про патентну кооперацію [26], Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів [27], Всесвітня конвенція про авторське право [28], Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм, а також виробників організацій мовлення [29], Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків [30], Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків [31] тощо.

Спеціальну правову охорону передбачено для окремих видів об'єктів права інтелектуальної власності (наприклад, Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 року [32], Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 року [33], Міжнародна конвенція про охорону селекційних досягнень [34]). Відтак, варто згадати, що перелік об'єктів права інтелектуальної власності був закріплений на міжнародному рівні у Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності [35]. При цьому, доцільність існування невиключного переліку об'єктів права інтелектуальної власності зумовлюється стрімким розвитком науки та техніки, у зв'язку з чим можуть з'являтися нові об'єкти права інтелектуальної власності, які не передбачені в чинному законодавстві. В такому випадку наявність невиключного переліку виключає можливість відсутності їх правової охорони з боку держави [36, с. 69].

Отже, станом на сьогодні, відповідно до чинного правового регулювання, кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16

Цивільного кодексу України, яка визначає загальні способи захисту порушених, оспорених чи невизнаних прав або інтересів. Своєю, ст. 432 Цивільного кодексу України передбачає, що суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про: застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та знищення таких товарів за рахунок особи, яка вчинила порушення; вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності, або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь за рахунок особи, яка вчинила порушення; застосування разової грошової виплати замість застосування інших способів захисту права інтелектуальної власності (за умови що право інтелектуальної власності порушено відповідачем ненавмисно і без недбалості та що застосування відповідних способів захисту є неспівмірним шкоді, заподіяній позивачеві); застосування компенсації замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності; опублікування за заявою позивача в засобах масової інформації або доведення до загального відома іншим визначеним судом шляхом відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення за рахунок особи, яка вчинила правопорушення [37]. Такі заходи є особливими способами захисту прав інтелектуальної власності. Зокрема, як слушно звернув увагу О.А. Підпригора, норми ст. 432 Цивільного кодексу України стосуються усіх об'єктів права інтелектуальної власності і їх треба розглядати як спеціальні, додаткові до загальних норм про захист цивільних прав [38, с. 100].

Варто також погодитися з авторами Концепції оновлення Цивільного кодексу України, що під час реалізації Угоди про асоціацію, істотним є запровадження однакового з Європейським Союзом правового режиму щодо охорони та захисту прав інтелектуальної власності в рамках поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, а також реалізації мети асоціації з підтримки зусиль України щодо завершення переходу до справжньої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* Європейського Союзу [39, с. 30].

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене та конкретизуючи, вважаємо за можливе зробити

такі висновки: 1) побудова ефективної системи інтелектуальної власності в Україні є важливим етапом та передумовою інтеграції нашої Держави у європейське співтовариство; 2) після відновлення незалежності України наше законодавство у сфері інтелектуальної власності зазнало серйозних змін та реформ (в історії його розвитку можна умовно виокремити декілька періодів: з 1991 року по 1993 рік (прийняття основних законодавчих актів у сфері захисту інтелектуальної власності); з 1994 року по 2004 рік (набрання чинності Цивільним кодексом України); з 2005 року по 2014 рік (ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом); з 2014 року – по даний час)); 3) відносини інтелектуальної власності в Україні регламентовані як національним законодавством, так і міжнародними правовими актами; 4) перспективи вдосконалення законодавства України про захист інтелектуальної власності передбачають його гармонізацію з правом Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.09.2014. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 10.07.2024).
2. Конституція України від 28.06.1996 (із змінами та доповненнями). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
3. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. та ін. Цивільне право України: підручник [Текст] : в т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с.
4. Дерев'яно Д.С. Охорона та захист корпоративних прав нотаріусом за цивільним законодавством України: дис... д-ра філософії в галузі права. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2022. 195 с.
5. Кузнецова Н.С. Цивільно-правова відповідальність і захист цивільних прав. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2009. Вип.81. С.100–106.
6. Кот О.О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія. Київ: Алерта, 2017. 494 с.
7. Якубівський І.Є. Проблеми набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні: дис... д-ра юрид. наук / 12.00.03. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. 520 с.
8. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 13.08.2016).
10. Про захист економічної конкуренції: Закон України № 2210-III від 11.01.2001. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
11. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України № 236/96-ВР від 07.06.1996. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#-Text> (дата звернення: 08.07.2024).
12. Коссак В.М., Юркевич Ю.М. Правовий захист економічної конкуренції: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2013. 314 с.
13. Постанова Верховного Суду у справі № 922/1966/18 від 18.08.2021. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99087668> (дата звернення: 08.07.2024).
14. Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах оновлення цивільного законодавства України: колективна монографія / Авраменко О.В., Андрусів У.Б., Верба О.Б. та ін.; за ред. проф. І.В. Красницького та проф. Ю.М. Юркевича. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 868 с.
15. Цивільне право: навчальний посібник / За заг. ред. Р.О. Стефанчука. К.: Наукова думка: Прецедент. 2004. 452 с.
16. Цивільний кодекс Української РСР 1963 р. (втратив чинність). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1540-06/conv> (дата звернення: 13.08.2016).
17. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 3792-XII від 23.12.1993 (втратив чинність). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon>.

- rada.gov.ua/laws/show/3792-12/conv#-Text (дата звернення: 08.07.2024).
18. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 67.
 19. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 2811-IX від 01.12.2022. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20/conv#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 20. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 21. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України № 3687-XII від 15.12.1993. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 22. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України № 3688-XII від 15.12.1993. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12/conv#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 23. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України № 3689-XII від 15.12.1993. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 24. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України № 725-XIV від 16.09.1999. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 25. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#-Text (дата звернення: 08.07.2024).
 26. Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text (дата звернення: 08.07.2024).
 27. Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів від 24.07.1971. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#-Text (дата звернення: 08.07.2024).
 28. Всесвітня конвенція про авторське право від 06.09.1952. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text (дата звернення: 08.07.2024).
 29. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26.10.1961. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763#Text (дата звернення: 08.07.2024).
 30. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#-Text (дата звернення: 08.07.2024).
 31. Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15.06.1957. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_066#Text (дата звернення: 08.07.2024).
 32. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України № 3116-XII від 21.04.1993. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 33. Про племінну справу у тваринництві: Закон України № 3691-XII від 15.12.1993. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 34. Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_856#-Text (дата звернення: 08.07.2024).
 35. Convention Establishing the World Intellectual Property Organization from 14.07.1967. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283854> (date of access: 08.07.2024).
 36. Право інтелектуальної власності : Академічний курс : Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 696 с.
 37. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 08.07.2024).
 38. Підпригора О.А. Загальні положення про право інтелектуальної власності у Цивільному кодексі України. *Право України*. 2003. № 7. С. 97–101.
 39. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.